

Златю Бояджиев

(1903–1976)

110 години от рождението на художника

Златю Бояджиев е сред най-самобитните български художници. Той е емблематичен творец, който остава незаличим дияря в българското изобразително изкуство. Известен е със своите портрети, пейзажи и фигурални композиции.

Художникът е роден на 22 октомври 1903 г. в Брезово. Завършва живопис в Националната художествена академия в София при проф. Цено Тодоров (1932 г.) С Васил Бараков и Давид Перец образуват легендарната група Бараците. Към групата по-късно се присъединява и Цанко Лавренов. Според някои изкуствоведи в творчеството на Златю Бояджиев има два периода, други като Светла Московска смятат, че творческите му периоди са три. „Той има един ранен период, в който работи с двамата си приятели – Перец и Бараков. Техен общ познат е бил един художник на име Владимир Рилски. Двамата със Златю се сприятеляват и правят няколко общи

изложби, пак рисувайки в Родопите. Тогава (в сградата на днешното Радио Пловдив) двамата представят много интересни изложби и тези първи, ранни творби на Златю Бояджиев са приети от критиците с апломб – за широтата на неговата четка и отношението към цвета. Има и нещо като преходен период, в който започва да рисува пейзажи, в малко по-различна гама от това, което е правил в най-ранните си творби“. В следващия период някои от картините му са в неокласически маниер, други са повлияни от импресионизма. Оттогава датират известните му платна „Брезовски овчари“ (1941), „На нивата“ (1943), „Свинарка“ (1945), „Мини

Перник“ (1945), „Бригадири“ (1947), отразяващи българския бит. Портретите му „Портрет на бащата на художника“ (1940), „Майката на художника“ (1940), „Семеен портрет“ (1941), „Портрет на младо момиче“ (1941) се отличават с дълбок психологизъм. През 1951 г. Златю Бояджиев е покосен от тежък инсулт. Десет дни е на границата между живота и смъртта. Парализира се дясната половина на тялото на художника и той започва да се учи да рисува с лявата ръка. Вследствие на инсулта има проблеми и с говора. Този период, известен като „ляв“, се отличава с експресивен маниер на живописване, силен драматизъм, съчетан с причудливи приказни

елементи и гротескова образност. Интересът на художника към селския бит се запазва. Жена му Цена споделя: „След боледуването той много бързо промени тоновете на картините си. Взе да предпочита по-светлите: охрата, жълтото, червеното – веселите бои. Когато беше здрав, той рисуваше по-тъмни картини, понякога дори в кални тонове, докато сега палитрата му се изчисти, стана светла, искряща“. Златю Бояджиев като че ли изгражда една нова реалност – конкретна и въображаема едновременно, изпълнена с персонажи от приказките и народните легенди. Неудържимата фантазия на художника смества реалното с фантастичното – платната са изпъстрени със съществуващи и несъществуващи къщи и църкви, криволичещи улички, изпълнени с хора, дървета, кучета, коне и змейове. „В творчеството му от периода след парализата, той създава нещо неповторимо в българското изкуство. Рисува различни ритуали, свързани с религията и празниците в различни селища. Обръща внимание на етносите, има поредица от картини, свързана само с циганите, сватби – мюсюлмански и християнски“, смята Светла Москова. Сред най-известните му творби са: „Село Брезово“, „На трапезата“, „Две сватби“. От този период са и шедьоврите му „Говедар“, „На паша“, „Стълпотворение“, „Почивка“, „Угари“... Някои от неговите шедьоври от този период са „Родопска сватба“, „Априлското въстание“, „Завръщане от лов“ и „Апокалипсисите“. Синът на Златю Бояджиев, Георги, разказва за баща си: „Вкъщи имаше купища скициници, изпълнени с хора, дървета, животни и др. Трябвало му нещо от тях – отвори скичника, погледне и го вкара в картината си. Скиците си правеше от натура. Пейзажите от Стария град също правеше от натура, но иначе другите му големи платна са рисувани по въображение – селският бит и пейзажи бяха запечатани от най-ранно детство в съзнанието му. Когато рисуваше и аз бях наблизо, той постоянно ми казваше: „Искам да има свеетло! Слъънце!“ В началото на 1968 година маестрото прави с помощта на сина си Георги Бояджиев – Бояджана голяма изложба в София. Тя има толкова силно въздействие върху зрителите, че тога-

вашната критика нарича художника „Златен Златю“. Златю Бояджиев е носител на наградата на Съюза на българските художници „Владимир Димитров – Майстора“. Голяма част от платната му са подредени в къща-музей „Златю Бояджиев“ в Стария Пловдив. Художникът умира на 2 февруари 1976 г. в Пловдив. След 10 ноември художникът се превръща в мания за колекционерите – той е най-търсеният и най-често фалшифицираният български художник. Днес фалшификати на картините на Златю Бояджиев, предимно от „левия“ му период, се търгуват на висока цена.

Днес къщата на ненадминатия майстор на четката в Брезово е притежание на Ръсел Бък – директор на IBM-Лондон. Само площадът пред кметството, наречен „Златю Бояджиев“, бюстът на художника и един негов портрет на Христо Ботев в сградата на общината напомнят за художника в родното му място. През февруари 2011 г. от дома на Георги Бояджиев в пловдивския квартал Марково са откраднати 12 платна на баща му. „Все едно да изнесеш цяла колекция от музей, а още по-абсурдно е, че повече от 2 г. няма и следа от откраднатото“, споделя Бояджана. Той е убеден, че кражбата е извършена по поръчка.

Георги Бояджиев и синът му Златин водят продължителни дела за шест картини на Златю Бояджиев, които са в Градската художествена галерия в Пловдив, в общинския институт „Старинен Пловдив“ и в Регионалния исторически музей. Роднините на именития художник губят делото в Пловдивския апелативен съд. Аргументът на съда е, че общината ги е придобила по давност през 1989 г. Всъщност платната „Баташкото клане“, „Молебен за дъжд“, „Кукери“, „Разстрел“, „Обяд на моето семейство“ и „Мъж на колене“ са били дадени за ретроспективна изложба през 1984 г. След закриването на изложбата творбите не са предадени на наследниците под предлог, че ще бъдат излагани в други галерии. По случай 110-годишнината от рождението на Златю Бояджиев в Софийската градска художествена галерия и в Градската художествена галерия

Стълпотворение, 1965

Бараците, 1964 г.

– Пловдив е организирана изложба „Златю Бояджиев и Бараците“ – през юни 2013 г. в София, а през септември – в Пловдив. Изложбата ще гостува и в Стара Загора. Експозицията се състои от две части – емблематични картини на Златю Бояджиев и творби, които проследяват приятелството му с Васил Бараков и Давид Перец. Изкуството на големия художник Златю Бояджиев е оригинално и неподвластно на ограничения. Чрез своята асоциативност и интуитивност, многоцветност и многословност, то ни връща в детството и в миналото, разказва ни легенди и приказки, разкрива ни народния бит, заслепява ни със своята необичайна красота, залива ни със светлина и събужда у нас изконно българското.

Мария Захариева